

JAUNO MĀŠU SOCIĀLĀ ATBALSTA TĪKLU ANALĪZE

THE ANALYSIS OF SOCIAL SUPPORT NETWORKS OF YOUNG MOTHERS

Ilva Zvilna, Bc.sc.soc., e-pasts: ilvazvilna@inbox.lv
 Signe Dobelniece, PhD, e-pasts: Signe.Dobelniece@lu.lv

Abstract

Despite the fact that there are many opportunities to use different types of social support and to build support networks, in Latvia there are a large number of cases when children are left without parental care because the parents are deprived of child care rights. The reasons why children are being placed in non-family care institutions may serve the lack of social support networks or the weakness of social network ties. That situation is caused because of insufficiently provided physical, material and psychological social support. That's why the aim of the study was to analyze the social support networks of young mothers.

To achieve the aim of the study and to carry out its objectives, there two methods were used: the analysis of theoretical literature and statistical data, as well as a qualitative method – semi-structured interviews.

The results of the study lead us to the following conclusions:

- 1) The social support networks for young mothers living at Bauska district are limited; they consist mostly of informal social support providers, who provide informational and practical social support.
- 2) The social network ties existing among the young mothers and their support networks agents are weak.
- 3) The social support network has no essential role in child care process.

Key words: young mother, social support, social network.

Ievads

Sievietes – mātes ir viena no iedzīvotāju grupām, kurai ir nepieciešams atbalsts – finansiāla un praktiska palīdzība, kā arī emocionāls atbalsts bērna audzināšanā. Šāds atbalsts ir īpaši nozīmīgs jaunajām mātēm jeb sievietēm, kurām piedzimis pirmais bērns, jo bērna piedzimšana rada pārmaiņas sievietes dzīvē – rodas jaunas lomas, kuru pildīšana liek apgūt noteiktas prasmes un spējas. Nepieciešamo palīdzību jaunās mātes var saņemt caur **sociālo atbalstu**, ko socioloģijā saprot kā daudzdimensionālu konstrukciju, kura ietver fiziskas, emocionālas un psiholoģiskas palīdzības sniegšanu, kā arī dalīšanos resursos un informācijā (Boyd B., 2002: 208). Viens no veidiem, kā gūt sociālo atbalstu, ir veidot sociālā atbalsta tīklus. **Sociālais tīkls** ir attiecību kopums, kas sastāv no ierobežota dalībnieku daudzuma un starp tiem pastāvošajām attiecībām (Wasserman S., Faust. K., 1994: 20). Sieviete – jaunā māte – caur šīm attiecībām no sava atbalsta tīkla dalībniekiem var saņemt praktisku palīdzību, informāciju u.c. resursus, kas veido sociālo atbalstu, kā arī uzturēt ar tīkla dalībniekiem atgriezenisko saiti, kas var kalpot kā mātes vajadzībām piemērots un arī viegli pieejams atbalsta avots.

Sociālā pretruna atklājas tajā, ka, neskatoties uz faktu, ka pastāv dažādi vecāku un ģimeņu atbalsta centri, kompetentu speciālistu konsultācijas un cita veida formāli sociālā atbalsta resursi, kā arī neformālā sociālā atbalsta sniedzēji (ģimene, radnieki, draugi u.c.), kas var būt potenciālie sociālā atbalsta tīkla dalībnieki, Latvijā ir liels skaits gadījumu, kad bērni paliek bez vecāku gādības, jo vecākiem tiek atņemtas bērna aprūpes tiesības.

Kā liecina statistika, sākot ar 2007. gadu, palielinājies personu skaits, kurām atņemtas aprūpes tiesības uz bērnu. Savukārt 2009. gadā, salīdzinot ar 2008. gadu, šādu gadījumu skaits samazinājies tikai par 8%. Turklāt aprūpes tiesības atjaunotas tikai trešdaļai, kas liecina par to, ka arvien vairāk bērnu Latvijā paliek bez savām ģimenēm. 2008. gadā no ģimenēm izņemti 1914 bērni, 2009. gadā – 1657 (LR CSP. Bērna aizgādības., Sk.int. 09.02.2010.). Tādējādi **pētījuma aktualitāte** pamatojama ar to, ka pastāv liels skaits jauno ģimeņu, kas nevar nodrošināt adekvātu bērnu aprūpi, par ko liecina bērnu skaits, kuri izņemti no ģimenēm. Par iemeslu bērnu nokļūšanai ārpusģimenes aprūpes iestādēs var kalpot jauno māšu sociālā atbalsta tīklu trūkums vai tīklu saišu vājums, ko rada nepietiekami nodrošināta fiziskā, materiālā un psiholoģiskā palīdzība.

Sociālo tīklu izpēte un analīze zinātniekus interesē jau vairākus gadu desmitus, un rietumu socioloģijā tas ir virziens, kura attīstība notiek diezgan strauji (Zīverte L. un citi, 2002: 28). Savukārt Latvijā sociālie tīkli, to izplatība, piemēri un darbība līdz šim ir maz pētīts jautājums. Pētījuma „*Jauno māšu sociālā atbalsta tīklu analīze*” **novitāte** pamatojama ar to, ka pētījums veikts socioloģiskā griezumā, turklāt pētīti sieviešu – māšu sociālie tīkli kā atbalsta nodrošinātāji bērna aprūpē un audzināšanā, izpētot gan formālā, gan neformālā sociālā atbalsta sniedzējus. Par izpētes objektu kalpoja sievietes – jaunās mātes, kurām ir atņemtas pirmā bērna aprūpes tiesības, tādējādi noskaidrojot, vai sociālā atbalsta tīklu trūkums vai tīklu saišu vājums ir viens no iemesliem, kādēļ šīm sievietēm ir liegtas bērna aprūpes tiesības.

2008. gadā Latvijā visaugstākie dzimstības rādītāji bija sievietēm vecuma grupā no 25 līdz 29 gadiem (LR Centrālā statistikas pārvalde. Demogrāfija, 2009: 76), līdz ar to šajā pētījumā ar jēdzienu **jaunā māte** ir saprastas sievietes līdz 29 gadu vecumam, kurām ir piedzimis pirmais bērns, kurš pētījuma veikšanas brīdī nav pārsniedzis 5 gadu vecumu. Šāds bērna vecums pamatojams ar to, ka līdz piecu gadu vecumam bērna aprūpe un audzināšana prasa vislielākās rūpes, un līdz ar to bērna mātei ir nepieciešama vislielākā palīdzība (Hyun O. et al., Sk.int. 29.03.2010.).

Pētījuma mērķis ir izanalizēt jauno māšu sociālā atbalsta tīklus. Lai sasniegtu mērķi, izvirzīti šādi **pētījuma uzdevumi**:

- 1) Izpētīt sociālā atbalsta tīklu teorētiskos aspektus.
- 2) Izpētīt situāciju Latvijā bērnu aprūpes jomā.
- 3) Noskaidrot, kādi aģenti veido jauno māšu sociālā atbalsta tīklus.
- 4) Izpētīt jauno māšu sociālā atbalsta tīklu saišu stiprumu.
- 5) Izpētīt jauno māšu sociālā atbalsta tīklu nozīmi bērna aprūpes procesā.
- 6) Salīdzināt jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, un jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, sociālā atbalsta tīklus.

Pētījumā izvirzīti sekojoši **pētnieciskie jautājumi**:

- 1) Vai sociālā atbalsta tīkla aģentu trūkums un/vai tīklu saišu vājums ir viens no veicinošajiem faktoriem, kādēļ jaunajām mātēm atņemtas bērna aprūpes tiesības?
- 2) Vai jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, sociālā atbalsta tīkli nodrošina daudzveidīgāku atbalstu nekā to māšu sociālie tīkli, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības?

Balstoties uz pētījuma mērķi un uzdevumiem, **pētījuma objekts** ir jaunās mātes – Bauskas novada iedzīvotājas, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības. Savukārt **pētījuma priekšmets** ir jauno māšu – Bauskas novada iedzīvotāju – sociālā atbalsta tīkli.

PĒTĪJUMA METODES

Lai sasniegtu pētījumā izvirzīto mērķi, izmantota **teorētiskās literatūras un statistikas datu analīze** – ar analīzes palīdzību veikta sociālā atbalsta tīklu teorētisko aspektu izpēte, kā arī izpētīta situācija Latvijā bērnu aprūpes jomā. Pētījumā izmantotā datu ieguves metode bija **kvalitatīvā metode – daļēji strukturētās intervijas**. Pētījuma veikšanai izvēlēta tieši šī datu ieguves metode, jo tā ļāva izpētīt jauno māšu sociālā atbalsta tīklus, īpaši neierobežojot informantes, kurām sarunas laikā bija iespējams brīvāk paust savus uzskatus un dalīties pieredzē, tādējādi saņemot tiešu informāciju par intervējamo viedokli, attieksmi un spriedumiem. Turklāt, pamatojoties uz daļēji strukturēto interviju veikšanas pamatprincipiem (FAO Corporate Document., Sk.int. 13.04.2010.), lielākā daļa jautājumu radās intervijas laikā, kas ļāva izziņāt katras jaunās mātes individuālo pieredzi un sīkāk iedziļināties atklātās informācijas detaļās.

Pētījuma izlases veidošanā izmantota **sniega pikas metode**. Šāds izlases veids izvēlēts tāpēc, ka pētījuma objekts atzīstams par specifisku sociālo kontingentu, kam piemīt raksturlielumi, kas ģenerālajā kopumā ir reti sastopami – jaunās mātes, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības. Līdz ar to ar sniega pikas izlases palīdzību katra informante ieteica nākamo personu, kas atbilda pazīmei – jaunā māte, kurai atņemtas bērna aprūpes tiesības, un tādējādi iegūtas **11 intervijas** ar Bauskas novadā dzīvojošajām sievietēm vecumā no 18 – 28 gadiem.

Interviju rezultātu analīzes veids bija **jēgā bāzētā analīze** (Kropļiņš A., Raščevska M., 2004: 22) jeb analīze, kas virzīta uz nozīmes jēgas atklāšanu. Pētījuma rezultāti salīdzināti ar raksta autore I. Zvilnas 2009. gadā veiktā kursa projekta „Lauku teritorijās dzīvojošo jauno māšu sociālā atbalsta tīkli” rezultātiem.

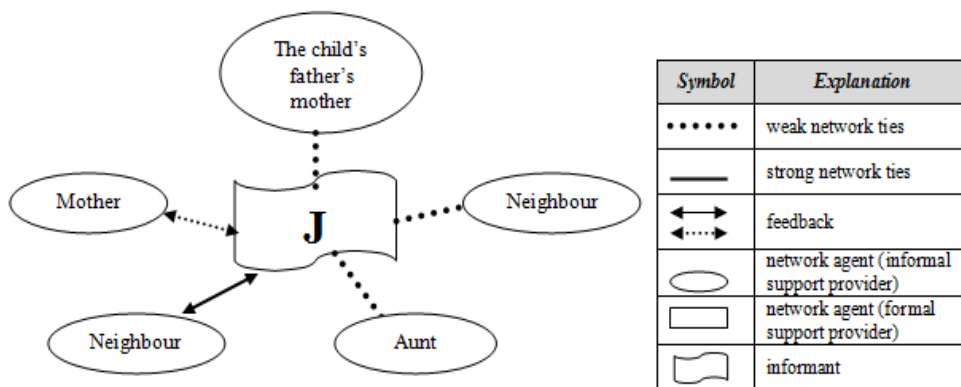
REZULTĀTI UN DISKUSIJA

Jauno māšu sociālā atbalsta tīklu struktūra

Lai izpētītu Bauskas novada teritorijā dzīvojošo jauno māšu sociālā atbalsta tīklus, pamatojoties uz sociālo tīklu teorētiskajām pamatnostādņēm, analizēta jauno māšu atbalsta tīklu struktūra jeb kādi tīkla aģenti veido jaunās mātes atbalsta tīklu.

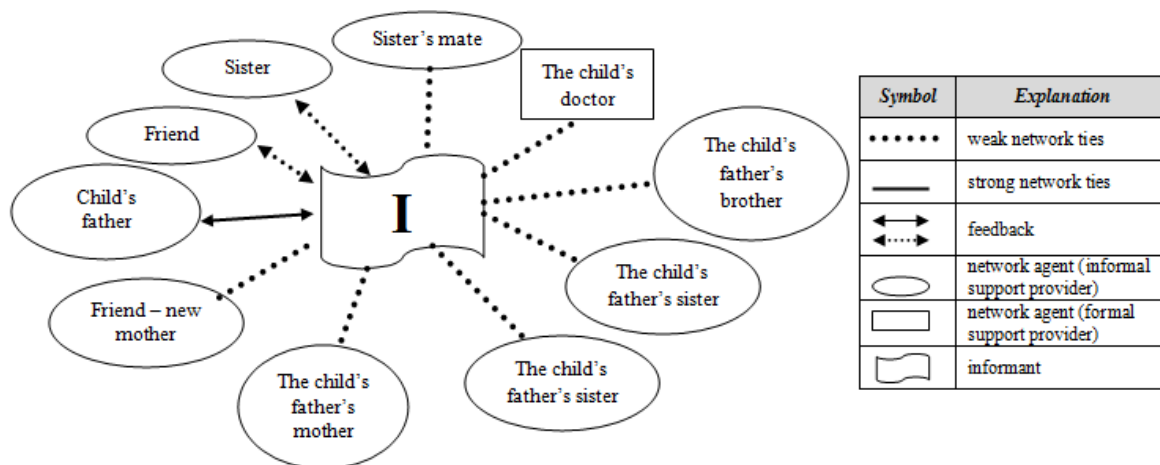
Bauskas novada jauno māšu **sociālā atbalsta tīkli nav plaši – tos veido 5 līdz 10 tīkla aģenti**. Sociālo tīklu pētnieki Stenlijs Vasermans un Katrīna Fausta par plašiem dēvē tīklus, kuros ietilpst vairāk nekā simt tīkla aģenti (Wasserman S., Faust. K., 1994: 257).

Visšaurākie sociālā atbalsta tīkli ir informantei C un informantei J, kuru atbalsta tīkli sastāv tikai no pieciem tīkla aģentiem. Informantes C atbalsta tīklu veido viņas dzīvesbiedrs, māsa, māšas vīrs, kaimiņiene – jaunā māte, kā arī formālā atbalsta sniedzējs – grāmatas. Arī informantes J sociālā atbalsta tīklu veido pieci tīkla aģenti, taču neviens no tiem sievietei nenodrošina formālo sociālo atbalstu. Informantes J atbalsta tīklā ietilpst sievietes māte, tante, kaimiņi un bērna tēva māte (skat. 1. att.).

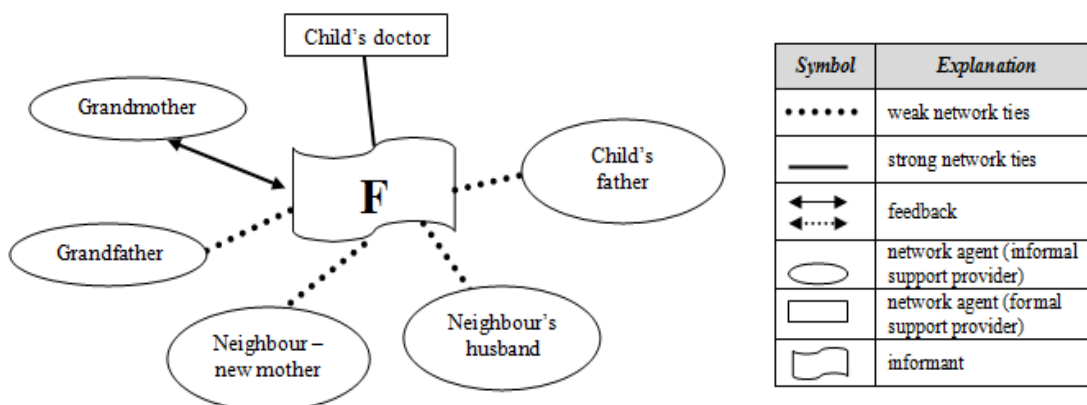
1. att. Informantes J sociālā atbalsta tīkla shēma/
The network of social support of the informant J

Savukārt **plašākie atbalsta tīkli** ir informantei B un informantei I. Šo jauno māšu atbalsta tīklus veido 10 tīkla aģenti. Informantei B sociālo atbalstu sniedz gan viņas ģimenes locekļi (māte, māsa, vecāmāte, māsiņa), gan bērna tēvs ar savu māti, gan draudzene – jaunā māte, kā arī tādi formālā sociālā atbalsta sniedzēji kā bērna ārsts, sociālā darbiniece un internets. Savukārt informantes I atbalsta tīklā, kuru arī veido 10 tīkla aģenti, ietilpst tikai viens formālā sociālā atbalsta sniedzējs – bērna ārsts, bet pārējie tīkla aģenti, līdzīgi kā informantei B, ir tuvākie ģimenes locekļi (māsa, māsas dzīvesbiedrs, bērna tēvs, bērna tēva māte, brālis un divas viņa māsas), kā arī divas draudzenes (skat. 2. att.)

2. att. Informantes I sociālā atbalsta tīkla shēma/
The network of social support of the informant I

Arī pārējo informanšu sociālā atbalsta tīklu struktūra ir līdzīga – lielākā daļa no atbalsta tīklos ietilpstošajiem tīkla aģentiem ir neformālā sociālā atbalsta sniedzēji – tuvākie ģimenes locekļi, bērna tēvs un daži viņa radnieki, draudzenes, kaimiņi. Formālo sociālo atbalstu šīm jaunajām mātēm sniedz sociālie darbinieki, bērnu ārsti, bēbīšu skola, grāmatas, enciklopēdijas, televīzijas pārraides un internets. Atšķirīgs sociālā atbalsta tīkls ir informantei F – viņas atbalsta tīklā neietilpst sievietes vecāki, brāļi vai māsas kā iepriekšminētajām informantēm. Informantes F atbalsta tīklu veido bērna tēvs, vecvecāki, kaimiņi un bērna ārsts (skat. 3. att.)

3. att. Informantes F sociālā atbalsta tīkla shēma/
The network of social support of the informant F

Kaut arī jauno māšu atbalsta tīklos ir no viena līdz četriem **formālā sociālā atbalsta sniedzējiem**, to īpatsvars **jauno māšu atbalsta tīklos ir zems**. Pasivitāti formālā sociālā atbalsta sniedzēju iesaistīšanai atbalsta tīklā varētu skaidrot, pirmkārt, ar to, ka **jaunās mātes nav informētas par formālā sociālā atbalsta saņemšanas iespējām un tā sniedzējiem**. Otrkārt, šo situāciju izskaidro fakts, ka formālā sociālā atbalsta saņemšana dažkārt saistīta ar **finansiālu līdzekļu izdošanu**, uz ko jaunās mātes nav gatavas, kā arī tas, ka **informanšu uzticības līmenis formālā atbalsta sniedzējiem ir ļoti zems**. „*Ja mani kaut kas interesē, es labāk uzprasu mammai vai vecmātei nevis pārku dārgas grāmatas vai žurnālus. Kāpēc man jāzīdoda nauda par to, ko varu uzzināt no citiem par velti*”, uzsver informante B. Savukārt informante H, kuras atbalsta tīklā ietilpst arī interneta tīmeklis, atzīst, ka neuzticas interneta forumos un portālos pieejamajai informācijai.

Sociālā atbalsta tīklu saišu stiprums

Sociālo tīklu analīze ir vērsta uz to, lai pētītu starp sociālajiem subjektiem pastāvošās attiecības. Lai noteiktu šo attiecību kvalitāti, ir jāpēta, cik stipras ir tīkla saites. Lai noteiktu jauno māšu sociālā atbalsta tīklu saišu stiprumu, tika analizēti sekojoši stipru saišu raksturojošie elementi – saņemtā sociālā atbalsta daudzveidība, atgriezeniskā saite, tīkla aģentu savstarpējā uzticēšanās, mijiedarbības biežums, tīkla pieejamība (Granovetter M., 2008: 170; Wellman B., Wortley S., 2008: 325).

Neskatoties uz faktu, ka Bauskas novada jaunās mātes atzīst, ka viņām bērna aprūpē bija nepieciešams dažāda veida sociālais atbalsts, pamatā tīkla aģenti jaunās mātes spēja nodrošināt tikai ar informatīvo un praktisko sociālo atbalstu. Informante H apgalvo: „*Jaunākā māsa biežāk atbrauca ciemos, bet īpaši jau neko palīdzēt nevarēja – tik, cik paauglēt kādu brīdi, varbūt mājās kaut ko palīdzēt*”. Saskaņā ar teorētiskajām atziņām, sociālo atbalstu var atzīt par daudzveidīgu tad, ja tīkla aģenti spēj nodrošināt jaunajām mātēm visus atbalsta veidus – praktisko, finansiālo, morālo un informatīvo atbalstu. Līdz ar to var secināt, ka **atbalsta tīkli jaunās mātes nenodrošina ar daudzveidīgu sociālo atbalstu**.

Tāda stipru saišu raksturojošu elementa kā atgriezeniskā saite analīze vērsta uz to, lai noskaidrotu, vai jaunās mātes ne vien sagaida, bet arī pašas sniedz sociālo atbalstu saviem tīkla aģentiem. Kā rāda pētījuma rezultāti, tās jaunās mātes, kuru atbalsta tīkli sastāv no 5 – 6 tīkla aģentiem, atgriezenisko saiti uztur tikai ar vienu līdz diviem tīkla aģentiem. Savukārt tās jaunās mātes, kuru atbalsta tīkli sastāv no 9 – 10 tīkla aģentiem, atgriezenisko saiti uztur ar diviem līdz pieciem tīkla aģentiem. Ņemot vērā tīkla aģentu, ar kuriem tiek uzturēta atgriezeniskā saite, mazo skaitu jauno māšu sociālā atbalsta tīklos, jāsecina, ka kopumā **starp Bauskas novada jaunajām mātēm un atbalsta tīkla aģentiem pastāvošās atgriezeniskās saites ir vājas**.

Kvalitatīvā pētījumu metode ļāva izziņāt, kādu nozīmi jaunās mātes piešķir starp viņām un tīkla aģentiem pastāvošajām attiecībām, tādējādi atklājot šo attiecību emocionālo stiprumu un uzticēšanās pakāpi, kas ļauj analizēt tādu stipru saišu raksturojošu elementu kā tīkla aģentu savstarpējā uzticēšanās. Kaut arī informante H atzina, ka neuzticas interneta forumos un portālos pieejamajai informācijai, pētījuma rezultāti iezīmē tendenci – jauno māšu **uzticības pakāpe saviem tīkla aģentiem ir diezgan augsta**.

Neskatoties uz to, ka jaunās mātes uzticas saviem sociālā atbalsta tīkliem un to sniegtajam atbalstam, apskatot tādu stipru saišu raksturojošu elementu kā mijiedarbības biežums, jāsecina, ka **jauno māšu un viņu tīklu aģentu kontakti ir reti**. Par vāju savstarpējo mijiedarbību liecina informanšu izteikumi gan par to, ka viņām reti bijis nepieciešams atbalsts, gan izteikumi par tīkla aģentu nepieejamību.

Savukārt attiecībā uz tādu stipru saišu raksturojošu elementu kā **tīkla pieejamība**, iegūtā informācija liecina, ka tīkla pieejamība, tāpat kā mijiedarbības biežums, **vērtējama kā zema**.

Sociālā atbalsta tīklu nozīme bērna aprūpē

Kaut arī teorētiski atzīst, ka ar pirmā bērna piedzimšanu sievietes dzīvē rodas jaunas lomas, kas prasa no viņas noteiktas un specifiskas spējas un prasmes un līdz ar to arī īpašu atbalstu (Hyun O. et al., Sk.int. 29.03.2010.), pašas **informantes neuzsver atbalsta tīkla nozīmi šo prasmju apguvē**. Tāpat kā informantes neuzsver atbalsta tīklu nozīmi mātes statusam atbilstošo lomu apguvē, **jaunās mātes nepiešķir atbalsta tīkliem nozīmi arī turpmākā bērna aprūpes procesā**. Par to liecina informanšu apgalvojumi, ka saņemtais sociālais atbalsts nav ietekmējis bērna audzināšanu un aprūpi. „*Tas saņemtais atbalsts bērna audzināšanā un uzturēšanā jau nebija tik nozīmīgs un ievērojams, lai es varētu teikt, ka tas būtu ko mainījis manā un bērna dzīvē*,” apgalvo informante H. Turklāt pētījuma rezultāti ļauj secināt, ka **atsevišķos gadījumos sociālā atbalsta tīkla aģenti var būt par jaunās mātes stresa avotu** tādējādi nevis palīdzot, bet gan kavējot apgūt un realizēt bērna aprūpi.

Kaut arī katrai no intervētajām jaunajām mātēm ir dažāda lieluma sociālā atbalsta tīkls un atšķirīgs tīkla sniegtā atbalsta apjoms un veids, **pētījuma rezultāti iezīmē noteiktas sakarības un specifiku**, ko atklāj jauno māšu sociālā atbalsta tīklu analīze:

- 1) Neskatoties uz nepieciešamību pēc dažāda veida sociālā atbalsta, jaunās mātes negriezās pie sava atbalsta tīkla tad, kad bija nepieciešama palīdzība.
- 2) Jaunās mātes, kurām ir atņemtas bērna aprūpes tiesības, pasīvi izmantoja savus atbalsta tīklus.

Jauno māšu sociālā atbalsta tīklu salīdzinājums

Jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, un jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, sociālā atbalsta tīklu salīdzinājums atklāj **kopīgas un arī atšķirīgas iezīmes** (skat. 1. tab.).

1. tabula/ Table 1

Jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, un jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, sociālā atbalsta tīklu salīdzinājums/ Comparison of Networks of Social Support Received by Young Mothers Who Have Child Care Rights and Those Whose Child Care Rights Have Been Annulled

Sociālā tīkla raksturojums/ Descriptor of Social Network		Jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, atbalsta tīkli/ Networks of Support Received by Young Mothers Who Have Child Care Rights	Jauno māšu, kurām atņemtas aprūpes tiesības uz bērnu, atbalsta tīkli/ Networks of Support Received by Young Mothers Whose Child Care Rights Have Been Annulled
Tīkla aģentu skaits/ Number of Network Agents		5 – 16	5 – 10
Tīkla saišu raksturojošie elementi/ Characteristics of Network Ties	• saņemtā sociālā atbalsta daudzveidība/ diversity of social support received	vienveidīgs atbalsts/ uniform support	vienveidīgs atbalsts/ uniform support
	• atgriezeniskās saites uzturēšana/ maintenance of feedback	aktīva/active	pasīva/ passive
	• uzticēšanās pakāpe tīkla aģentiem/ extent of trust towards the network agents	zema / low	augsta/ high
	• mijiedarbības biežums/ frequency of interaction	bieža mijiedarbība/ frequent interaction	reta mijiedarbība/ rare interaction
	• tīkla pieejamība/ availability of network	zema / low	zema/ low
Tīkla saišu stiprums/ Strength of Network Ties		vājas saites/ weak ties	vājas saites/ weak ties
Tīkla nozīme bērna aprūpē/ Role of the Network For Child Care		liela/ great	maza/ insignificant

Jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, **atbalsta tīkli** ir šaurāki nekā mātēm ar bērna aprūpes tiesībām. Tomēr abām salīdzināmajām māšu grupām sociālā atbalsta tīkli nav plaši – tos veido 5 līdz 16 atbalsta tīkla aģenti, un lielāka daļa no tīkla aģentiem ir neformālā sociālā atbalsta sniedzēji – ģimenes locekļi, radnieki, draugi.

Pēc visu stipru tīkla saišu raksturojošo elementu izvērtējuma, pētījuma rezultāti parāda, ka gan jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, gan jauno māšu, kurām ir atņemtas bērna aprūpes tiesības, **atbalsta tīklu saites** ir vājas.

Tā kā pastāv atšķirības tīkla saišu raksturojošajos elementos, arī **jauno māšu piešķirtā nozīme atbalsta tīkliem** ir atšķirīga. Jaunās mātes, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, atzīst, ka sociālā atbalsta tīklam ir nozīme bērna aprūpes procesā – jo, pirmkārt, ir vieglāk pildīt mātes lomas, zinot, ka nepieciešamības gadījumā būs iespējams saņemt vajadzīgo atbalstu. Otrkārt, kā atzīst jaunās mātes, ja viņām būtu liegts saņemt to atbalstu, ko viņas ikdienā saņem no atbalsta tīkla aģentiem, tad tām būtu grūtāk audzināt bērnu (Zvilna I., 2009: 25). Savukārt tās jaunās mātes, kurām ir atņemtas bērna aprūpes tiesības, apgalvo, ka atbalsta tīkli nav palīdzējuši bērna aprūpes procesā, jo, kā atzīst informantes, saņemtais sociālais atbalsts nav ietekmējis bērna audzināšanu un aprūpi, turklāt atsevišķos gadījumos atbalsta tīkla aģenti ir bijuši jauno māšu stresa avoti. Līdz ar to jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, atbalsta tīklam piešķirtā nozīme bērna aprūpes procesā ir maza.

Secinājumi

1. Sociālā atbalsta pētīnīki piedāvā daudz un dažādas sociālā atbalsta jēdziena interpretācijas un definīcijas. Pamatā *sociālais atbalsts* tiek saprasts kā daudzdimensionāla konstrukcija, kas nodrošina dažādu palīdzības veidu sniegšanu.
2. *Sociālais tīkls* ir attiecību kopums, kas sastāv no ierobežota dalībnieku daudzuma un starp tiem pastāvošajām attiecībām, kas var izpausties kā kontakti, saikne, sakari vai piederība grupai, un ka šāda veida sadarbība savieno aģentus lielākā attiecību sistēmā, ko sociālo tīklu teorijā izsaka ar jēdzieniem *mezgli* un *saites*.
3. Jauno māšu **sociālā atbalsta tīkli nav plaši – tos veido 5 līdz 10 tīkla aģenti, kuri pārsvarā ir neformālā sociālā atbalsta sniedzēji**, t.i., vecāki, māsa, brāļi, citi radnieki, draugi, kaimiņi. Formālā sociālā atbalsta sniedzēju īpatsvars jauno māšu atbalsta tīklos ir zems, jo jaunās mātes nav informētas par formālā sociālā atbalsta saņemšanas iespējām, kā arī neuzticas šā atbalsta veida sniedzējiem.
4. Jaunajām mātēm bērna aprūpē bija nepieciešams dažāda veida sociālais atbalsts (īpaši finansiālais), tomēr **tīkla aģenti pamatā spēja nodrošināt jaunās mātes tikai ar informatīvo un praktisko sociālo atbalstu**. Tas, ka

jaunās mātes nesaņēma visu nepieciešamo atbalstu, skaidrojams ar to, ka viņas negriezās pie sava atbalsta tīkla tad, kad bija nepieciešama palīdzība, kā arī pasīvi izmantoja savu atbalsta tīklu potenciālu.

5. Starp Bauskas novada jaunajām mātēm un viņu atbalsta tīkla aģentiem pastāvošās **tīkla saites ir vājas**, jo tīkla aģenti sniedz jaunajām mātēm vienveidīgu sociālo atbalstu, atgriezeniskās saites ir vājas, savstarpējie kontakti – reti, kā arī atbalsta tīkla pieejamība ir zema.
6. **Jaunās mātes bērna aprūpes procesā atbalsta tīklam piešķir mazu nozīmi**, jo neatzīst, ka atbalsta tīkli būtu palīdzējuši bērna aprūpes procesā un ka saņemtais sociālais atbalsts būtu ietekmējis bērna audzināšanu un aprūpi, turklāt atsevišķos gadījumos atbalsta tīkla aģenti ir bijuši jauno māšu stresa avoti.
7. Jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, un jauno māšu, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, **sociālā atbalsta tīklu salīdzinājums** ļauj secināt, ka abu māšu grupu atbalsta tīkli nav plaši un ir ar vājām tīkla saitēm. Taču pretstatā jaunajām mātēm, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības, jaunās mātes ar bērna aprūpes tiesībām atzīst, ka sociālā atbalsta tīklam ir nozīme bērna aprūpes procesā.

Pētījuma rezultāti sniedz **atbildes arī uz pētījumā izvirzītajiem pētnieciskajiem jautājumiem:**

- 1) Pētījuma rezultāti ļauj izdarīt pieņēmumu, ka tīkla aģentu trūkums nevarētu būt viens no veicinošajiem faktoriem, kādēļ jaunajām mātēm atņemtas bērna aprūpes tiesības. Savukārt, ja jauno māšu atbalsta tīkla saites būtu stiprākas, tad iespējams, ka jaunās mātes bērnus spētu aprūpēt adekvātāk un tādējādi novērstu bērnu izņemšanu no ģimenēm.
- 2) Jauno māšu, kurām ir aprūpes tiesības uz bērnu, sociālā atbalsta tīkli nenodrošina daudzveidīgāku sociālo atbalstu nekā to māšu sociālie tīkli, kurām atņemtas bērna aprūpes tiesības.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Boyd B. (2002) Examining the Relationship Between Stress and Lack of Social Support in Mothers of Children With Autism. Focus on Autism and Other Developmental Disabilities. Vol.17, N. 4, pp. 208. – 215.
2. FAO Corporate Document Repository. Semi – structured Interviews. Sk. internetā (13.04.2010.). <http://www.fao.org/docrep/x5307e/x5307e08.htm>
3. Granovetter M. (2008) The Strength of Weak Ties. Social Network Analysis. Vol. IV. Editor L. Freeman. London: SAGE Publications, pp. 169. - 347.
4. Hyun O. and others. Social Support For Two Generations of New Mothers in Selected Populations in Korea, Hong Kong, and The United States. Sk. internetā (29.03.2010.). <http://www.highbeam.com/doc/1G1-93612045.html>
5. Kroplis A., Raščevska M. (2004) Kvalitatīvās pētniecības metodes sociālajās zinātnēs. Rīga: Izdevniecība RaKa, 178 lpp.
6. LR Centrālā statistikas pārvalde (2009) Demogrāfija 2009. Rīga: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2009, 142 lpp.
7. LR CSP. Bērna aizgādības un aprūpes tiesību atņemšana un atjaunošana gada beigās. Sk. internetā (09.02.2010.). <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
8. Zīverte L. un citi (2002) Sociālo kontaktu tīkli kā drošumspējas faktors. Rīga: UNDP Latvija, 30 lpp.
9. Zvilna I. (2009) Lauku teritorijās dzīvojošo jauno māšu sociālā atbalsta tīkli. Jelgava, 48 lpp.
10. Wasserman S., Faust. K. (1994) Social Network Analysis: Methods and Applications. Cambridge: Cambridge University Press, 825 pp.
11. Wellman B., Wortley S. (2008) Different Strokes from Different Folks: Community Ties and Social Support. Social Network Analysis. Vol. IV. Editor L. Freeman. London: SAGE Publications, pp. 319. – 347.